

criteria om de opvoedwaarde van speelgoed en spellen te beoordelen

Het juryrapport van de Verkiezing Speelgoed en Spellens 2016 bevat een pedagogische toelichting door ontwikkelingspsycholoog Dr. Ger Ramakers, van OntwikkelingsAdvies.nl. Hierin wordt met een opvoedkundige blik gekeken naar het genomineerde speelgoed: Op welke manier kan dit speelgoed of spel bijdragen aan de functionele, verstandelijke, emotionele en/of sociale ontwikkeling van kinderen en hun gedrag of welzijn positief beïnvloeden?

Wat zijn criteria waarop beoordeeld kan worden of speelgoed een positieve bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van kinderen?

- Speelgoed moet leuk zijn. Het kind (of volwassene) moet er plezier aan beleven. Alleen dan zal een kind gemotiveerd zijn om uit zichzelf met het speelgoed te spelen en te blijven spelen. Is het speelgoed mooi uitgevoerd? Is het veelzijdig? Zitten er verrassende elementen in het speelgoed? Is het makkelijk om met het spel of speelgoed op te starten? Blijft dit speelgoed na meerdere keren spelen leuk of is het kind er snel op uitgekeken? Biedt het speelgoed verschillende niveaus van complexiteit en uitdaging? Biedt het speelgoed doorgroeimogelijkheden? Biedt het speelgoed mogelijkheden om op een leuke manier met anderen samen te spelen en positieve emoties te delen? Roept het speelgoed (positieve) emoties op tijdens het spelen? Bevordert het speelgoed het gevoel van beheersing en competentie van het kind? Geeft het speelgoed het kind een gevoel van rust en ontspanning of van geborgenheid? Kan een kind zich hechten aan dit speelgoed?
- Is dit speelgoed vooral leuk voor een bepaald type kind of leuk voor alle kinderen? Elk kind is anders en heeft andere interesses. Het ene kind is rustig en zorgend, het andere kind houdt van wild spel en lawaai maken. Het ene kind houdt van bouwen, de ander van knutselen of tekenen. Niet elk speelgoed is leuk voor elk kind. Het speelgoed moet passen bij de interesses van het kind. Sommige soorten speelgoed spreken een specifieke groep kinderen meer aan, andere soorten speelgoed spreken bijna alle kinderen aan. Jongens en meisjes ontwikkelen meestal specifieke voorkeuren voor bepaalde soorten speelgoed, maar dit hoeft niet altijd zo te zijn.
- Bij welke leeftijdsfase/ontwikkelingsniveau past dit speelgoed? Kan het kind van een bepaalde leeftijd met dit spel of speelgoed makkelijk aan de slag of moet het hierbij geholpen worden? Biedt het speelgoed voldoende variatie en complexiteit om langere tijd leuk te blijven? Biedt het speelgoed groeimogelijkheden, bijvoorbeeld doordat het op verschillende niveaus gespeeld kan worden of doordat er uitbreidingssets gekocht kunnen worden?
- Spelen is tegelijk leren. Niet omdat het moet, maar omdat spelen vanzelf ervaringen met zich meebrengt die we onthouden en we door het spel allerlei vaardigheden opdoen. En omdat spelen leuk is worden aan dat - veelal onbewuste - leren allerlei positieve associaties gekoppeld. Vaak hetzelfde doen (oefenen) is leuk, want het leidt tot beheersing en competentie. Een moeilijke puzzel oplossen is leuk, want ik ben heel knap! Nieuwe dingen uitproberen is leuk, want het leidt tot grappige of spannende verrassingen. Ongemerkt zorgt spelen ervoor dat leren, werken en presteren verbonden worden met positieve gevoelens.
- Spelen levert een bijdrage aan allerlei aspecten van de verstandelijke ontwikkeling van het kind. Draagt het speelgoed bij aan de ontwikkeling van de zintuiglijke informatieverwerking, de grove of fijne motoriek of de oog-hand coördinatie? Bevordert het speelgoed het symbolisch denken, de taalontwikkeling en/of het getalbegrip? Wordt het inzicht in oorzaak en gevolg en het logisch denken bevordert? Nodigt het speelgoed uit tot exploreren en ontdekken? Stimuleert het speelgoed de kennisontwikkeling en/of het inzicht in de natuur en de wereld? Vraagt een spel om abstract of strategisch denken? Stimuleert het speelgoed of spel de fantasie of creativiteit? Vraagt het spel om "out of the box" te denken of flexibiliteit?

Elke leeftijdsfase brengt zijn eigen "leerdoelen" met zich mee en de bijbehorende spelactiviteiten:

- Bij baby's en peuters draagt het spelen in sterke mate bij aan de ontwikkeling van de waarneming via de zintuigen, vooral het zien, horen en de tast, aan de informatieverwerking door de hersenen en aan de ontwikkeling van de aansturing en coördinatie van de spieren. Speelgoed dat de zintuigen prikkelt en uitdaagt tot motorische activiteit past goed bij deze leeftijden.
- Peuters leren in toenemende mate hoe de wereld in elkaar zit en leren allerlei vaardigheden door te spelen. Het praten komt in een versnelling. Het spel wordt meer functioneel (naspelen van de realiteit). Speelgoed mag meer complex zijn, meer een beroep doen op de fijne en grove motoriek en meer eisen stellen aan de informatieverwerking door het kind. Spelen met poppen, auto's en blokken is populair. Vanaf drie jaar kunnen kinderen al meedoen met eenvoudige spelletjes en leren omgaan met spelregels.
- Kleuters zijn vaak al uit eigen beweging bezig met schoolse kennis en vaardigheden. Sommige kleuters zijn bezig met letters en cijfers en woordjes schrijven en allerlei begrippen. Als een kind dat leuk vindt kan het hier met educatief speelgoed in gestimuleerd worden. Kleuters kunnen spelen met meer complex bouw materiaal en spelen graag fantasiespel met poppetjes en Barbies. Ook kunnen ze al beter redeneren en hebben ze meer inzicht in oorzaak en gevolg. Ze kunnen meedoen met spelletjes met meer regels. Hierdoor kunnen ze leren om ook in andere situaties om te gaan met regels. Spellen kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de taal en het getalbegrip. Door samen te spelen kunnen kinderen leren om te delen en rekening te houden met anderen, maar ook om op te komen voor hun eigen belang.
- Vanaf zes jaar kunnen kinderen steeds beter meedoen met spelletjes. Spelregels worden beter begrepen en er wordt meer strategisch gespeeld. Het spelen met auto's en poppetjes blijft populair. Kinderen - vooral de jongens - worden meer competitief. Jongens gaan toenemend bouwen met meer complex constructiemateriaal. Verkleedspelletjes en ander fantasiespel zijn leuk. Voor meisjes is het leuk om bezig te zijn met mode en uiterlijk. Ook willen kinderen van deze leeftijd graag de dingen kunnen doen die oudere broers of zussen doen.
- Vanaf acht jaar kunnen kinderen steeds complexere spellen aan. Het probleemoplossend vermogen en strategisch inzicht neemt toe. Taal-, reken- en kennisspelletjes worden interessanter. Constructiespeelgoed en technisch speelgoed is populair bij de jongens. Ook zijn kinderen regelmatig bezig met creatieve activiteiten.
- Vanaf 12 jaar zijn kinderen vaak in staat om spelletjes van volwassenen te spelen, waarbij ze wel op gang geholpen moeten worden door een ouder. Vrijwel alle aspecten van de verstandelijke ontwikkeling kunnen met spellen gestimuleerd worden.
- Speelgoed en spellen bevorderen een goede "werkhouding". Speelgoed kan kinderen leren om om te gaan met zaken die moeilijk zijn, veel aandacht vereisen of lang duren. Spelen, creatieve activiteiten en spellen bevorderen de gerichte en volgehouden aandacht en het doorzettingsvermogen van kinderen. Het helpt kinderen om georganiseerd bezig te zijn en te leren plannen. Vaardigheden waar kinderen op school en in hun latere leven veel plezier van hebben.
- Speelgoed en spellen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de sociale ontwikkeling van het kind. Door samen te spelen leren kinderen allerlei sociale vaardigheden. Hoe vraag je om mee te doen, hoe geef je aan dat je iets wel of niet wil? Door te spelen kunnen kinderen leren om speelgoed met elkaar te delen, om de beurt te spelen, leren hoe je conflicten oplost, maar ook om plezier en gevoelens met elkaar te delen. Spellen zijn heel nuttig om

kinderen te leren om met regels om te gaan, op hun beurt te wachten en meningsverschillen op te lossen.

- Speelgoed en spellen kunnen bijdragen aan de emotionele ontwikkeling van het kind. In het spel kan een kind leren om op een goede manier om te gaan met winnen en verliezen en allerlei frustraties (emotieregulatie). Ouders kunnen hun kinderen tijdens het spel helpen om beter om te gaan met tegenvallers.
- Spelen kan in belangrijke mate bijdragen aan een positief zelfbeeld. Regelmatig succes beleven met spelletjes geeft een gevoel van competentie en bevordert een positief zelfbeeld en het zelfvertrouwen.
- Samen spelen verbindt en is belangrijk om de band binnen het gezin en tussen vrienden te behouden en versterken. Samen gezellig bezig zijn met een leuk spel en plezier met elkaar delen creëert een goed gevoel bij iedereen en ten opzichte van elkaar. Tijdens het spel kunnen ideeën, informatie en gevoelens met elkaar gedeeld en uitgewisseld worden waardoor de communicatie versterkt wordt. In dit opzicht kunnen gezelschapsspelen ook een alternatief bieden voor de het toenemend gebruik van elektronische spelletjes op de PC, tablet of mobiele telefoon. Hoewel deze spellen ook bij deze tijd horen, leiden ze ook vaak tot verslaving en alleen spelen, waardoor minder gecommuniceerd wordt en sociale contacten afnemen.
- Spelen kan rust en afleiding bieden van zaken die tot stress leiden en kinderen en volwassenen emotioneel versterken. Knuffels en poppen kunnen vooral jonge kinderen geborgenheid en troost bieden.

Dr. Ger J.A. Ramakers

4 augustus 2016

*Kinder- en Jeugdpsycholoog, Psycholoog NIP
Trainer Positief Opvoeden (Triple P)*

OntwikkelingsAdvies.nl